לאלה התוהים על משמעות מהפכת הערכים בתקופתנו. זו בסך־הכל הצצה לתוך התגובה האישית מאוד של אמן גדול, מול רעידות־האדמה שמתרחשות סביבו.

אם המצלמה של פסקואלינו דה־סאנטיס מחבקת בחיבה רבה את הלמוט ברגר, אולי זה משום שויסקונטי עצמו הדדיף גברים על נשים, ואם דמותה של מאנגאנו יוצאת בוטה וחריפה כל־כך, אולי גם זה נובע מתוך אותה הסיבה.

אין ספק שזה סרט כבד, דברני מאוד, סרט סגור שבו עוסקים בהלכי־נפש ולא בהתרחשויות פיסיות. שלא לדבר על הדבקת קולות איומה, מבחינה טכנית, שבגללה נדמה שאף אחד מן השחקנים אינו אומר את מה שהאוזניים שומעות. למרות הכל, כביטוי אמיתי ולא מבוקר של אמן החש כמו זר בעולם שסביבו, זו תמונה מרתקת.

פליני

פליני מתנבא

סירטו החדש של פדריקו פליני, הספינה יוצאת לדרך, מספר אמנם על אירוע דמיוני שהתרחש, כביכול, בשנת 1914, אבל בכל הראיונות שהתפרסמו בעיקבות הסרט הזה, מדבר הבימאי האיטלקי הגדול בעקשנות לא על העבר, אלא על העתיד, ובעיקר על עתיד האמנות, הקולנוע והתיקשורת בכלל.

עלילת הסרט מספרת על ספינת־פאר שיוצאת לדרך כשעל סיפונה קובץ של אנשים יפים, שאליהם מצטרפים אחר־כך גם אנשים פחות יפים, כדי לפזר כלב ים את אפרה של זמרת אופרה מהוללת, כפי שזו ציוותה בצוואתה.

תוך כדי המסע פורצת מילחמת־העולם הראשונה, ומאחר שהנוסעים הם חתך של העולם הזה, הופך הסרט, כמובן, לאלגוריה.

תיקשורת ואמנות. אין טעם לשאול את פליני מה ברייוק רצה לומר ומה ההקבלות המפורשות של כל פרט בסרט. במיקרה הטוב ביותר, הוא מלגלג לשואלים. עם זאת, הוא נענה מייד בחיוב, כאשר מעבירים את נושא השיחה לעניינים כמו תיקשורת ואמנות, דבר שקל לעשותו כי הסרט מסופר דרך עיניו של עיתונאי המצטרף לשייט.

„לדעתי, בעתיד הקרוב ביותר לא יהיה עוד קולנוע, כפי שאנחנו מכירים אותו", הוא מספר למראיינת בשבועון הצרפתי נובל אובזרבאטור. „בית־הקולנוע, המהווה חלק בלתי־נפרד מן השיגרה של חיינו, אותו מיפגש קסום עם החלומות הכמוסים, עם התשוקות האפלות, עם מראות דמיוניים, ייעלם מן האופק.

„פלישתן של התמונות הנעות, בעזרת הטלוויזיה, לתוך חיי הפרט. בכל שעות היום והלילה, יצרה סוג חדש של צופה, שהוא במקביל גם יוצר. צופה מפוזר, קאפריסי, חסר סבלנות, אפילו אלים, וזה צופה הטלוויזיה היום. כאשר השלט־רחוק בידיו, הוא קובע בעצמו, בהיגיון פרוע, מפותל ומיקרי לחלוטין, את מבנה תוכנית הבידור שלו."

תגובות אוטומטיות. „זו חוויה שונה לחלוטין מן הכניסה הפולחנית לתוך אולם־קולנוע אפל, או פתיחת דף ראשון בספר חדש. ההקשבה, תשומת־הלב והמישמעת המינימלית הנדרשים כדי לחוות את חוויית הקולנוע, נעלמים, ובהדרגה ולא יהיו קיימים עוד בעתיד. כל מה שיישאר הוא ערוצים פתוחים לפי תגובות מותנות אוטומאטיות של הצופה, תגובות התלויות אולי במערכת העיכול ואולי בחוש המגע, מי יודע. וכאשר מתעייפים, הדבר הפשוט ביותר יהיה לכבות את המכשיר.

„רק אז יבינו עד כמה המערכת התרבותית ששימשה אותנו עד היום, יצאה מכלל שימוש. הערכים היהודיים־נוצרים שהגנו עלינו עד עתה, ובחסותם התפתחה היצירה האמנותית, התמוטטו כליל ולא הצלחנו להמציא מאומה שיתפוס את מקומם. לכל היותר, אנחנו יכולים להתנחם בפריצת הגבולות הפיסיים של כדור־הארץ, כיבוש המרחב, המצאת כלי־טייס משוכללים.

„אבל אנחנו עדיין ממתינים למישהו, או למשהו, שיכניס סדר ויארגן את העולם החדש הזה, יקים מערכת־ערכים חדשה שתהלום את המציאות החדשה.

מאבדים את הקשר. „העולם שבו אנו חיים הופך אטום מיום ליום. מצד אחד, קיים יצר עצום הדוחף בני־אדם לספק עוד ועוד אינפורמציית יתר, מאבדים את הקשר עם המציאות תחת ההפגזה המתמדת של חדשות, הנוחתות עליהם מכל הכיוונים.

„אין עוד מגע ישיר עם האירועים באמצעי התיקשורת, ובסופו של דבר, הוא אינו מתייחס יותר לאירוע עצמו, אלא לתרגום של האירוע הזה בעיתון, ברדיו או בטלוויזיה. בינינו ובין המציאות, בין אדם לרעהו, קם חיץ, דף נייר שאותיות נרשמות עליו בלי הרף, או אולי מסך טלוויזיה תמיד דלוק, ואלה תופסים את מקום המציאות עצמה. וזה יילך ויחמיר."

פסימי מאד. כל זה נשמע פסימי מאוד, סופו של עולם הבנוי על יחסי־אנוש, והופעתו של עולם שונה, שנראה בעיני פליני מפחיד אפילו מ־1984 של ג'ורג' אורוול. „כאשר נכתב הספר, לפני 40 שנה, לא יכול היה איש לנחש את השינוים הנפשיים העמוקים שמכשיר הטלוויזיה עתיד לחולל בהתנהגות שלנו," הוא אומר.

ציור הכנה של פליני ל„ספינה באה"

צייר־בימאי פדריקו פליני

לדעתי, בעתיד הקרוב לא יהיה עוד קולנוע!

כוחה של אהבה

רגעים קטנים של חסד (תכלת. תל־אביב. ארצות־הברית) – בסירטו האמריקאי הראשון, בחר לעצמו הבימאי האוסטרלי, ברוס ברספורד (מישפטו של סגן מוראנט, המסיבה של דון), מירוץ מכשולים בלתי־אפשרי כימעט, והצליח לדלג מעל כל המשוכות.

התסריט, שהופקד בידיו על־ידי הורטון פוט (מחבר מות הזמיר) יכול היה להפוך מלודראמה קיטשית בלי שום ממצים. זמר קאנטרי שירד מגדולתו בשל אלכוהוליזם, פוגש אשה טובה, אלמנה שבעלה הצעיר נהרג בוויאט־נאם, ובעזרתה הוא משתקם. אם לא די בכך, לאלמנה יש ילד קטן ונחמד מאוד, ולזמר יש אשה מנישואין קודמים, גם היא זמרת קאנטרי, השונאת אותו שינאה עזה על כל מה שעולל לה בימי שיכרותו, ויש לו גם בת בגיל 18 שגדלה אצל אמה. ופונקה מעל ומעבר לכל צורך. וכי יש חומר גלם הולם יותר לסחיטת דמעות!

אולם ברספורד אינו נופל באף אחד מן הפחים. באיפוק מפליא הוא עוקף את כל שיאי ההתרגשות החיצונית ההפגנתיים. הוא נמנע מן הסצינות השיגרתיות של שיקום שיכורים, ממעמדים של התפרצות יצרים מוגזמת (לא אהבה, לא קינאה ואף לא שינאה, פרט למיקרה בודד אחד), או מתיאור של תהליך חזרה לתהילה, שהוא בעצם כל־כך צפוי בסיפורים מסוג זה.

דווקא האיפוק, ההתעקשות לשמור מרחק מן האירועים, לא להיגרר להפגנתיות יתר, אלה הן התכונות העוזרות לסרט להעביר את המסר השדוף על „כוחה של אהבה", בפשטות, ברעננות ובאינטליגנציה.

הנוף הטכסאני השטוח, המזכיר את נופי מולדתו של הבימאי, המקום הנידח ושכוח־האל שבו מתרחשת העלילה, מיספר המשתתפים המועט, כל אלה מרכיבים יחד סרט קאמרי קטן ונבון.

בעזרת הופעתו של רוברט דובאל בתפקיד הראשי, שחקן שנדמה כי יכול לרמוז על עולם ומלואו של רגשות, חוויות וסערות־נפש, מבלי לחרוג אפילו בהנפת אצבע מן ההתנהגות הנדרשת על־ידי התפקיד, מקבל הסרט כימעט צורה של סיפור אמיתי (למרות שהכתובת בסוף מצהירה שמדובר בפיקציה).

טס הארפר, כאשה המחזירה אותו למוטב, ממעטת לדבר. ועם זאת מעבירה בנאמנות מפליאה את כל רחשות ליבה של אשה צעירה שהתבגרה מהר מדי ובבשלותה מצליחה לעזור לגבר גדול ממנה בשנים.

בטי בקאלי (אשתו הראשונה של הזמר) ואלן בארקין (בתו) מרשימות לא פחות, ואין פלא שהסרט מועמד היום לפרסים רבים כל־כך בארצות־הברית.

טס הארפר ורוברט דובאל: עולם ומלואו

תדריך

חובה לראות

תל־אביב – החלון האחורי, מסיבת הנישואין, 48 שעות, אני אוהב אותך כרמן, שובו של מארטן גר, נהר הבוץ. לפתע ביום ראשון.

ירושלים – טעם החיים, אני אוהב אותך כרמן, יול.

חיפה – יול.

תל־אביב

★★★★ **החלון האחורי** (אורלי, ארצות־הברית) – עיתונאי הרתוק לכיסא־גלגלים חושד שבעל רוצח את אשתו בדירה ממול. אלפרד היצ'קוק במיטבו, בקלאסיקה קולנועית, שליחה לא נס אחרי 30 שנה. עם ג'יימס סטיוארט וגרייס קלי.

ירושלים

★★★ **טעם החיים** (כפיר, אנגליה) – משמעות חיי אדם בזווית עקומה, בנוסח חבורת מונטי פייתון, בסירטם המרהיב ביותר מבחינה קולנועית. אסטניסים, היזהרו: עדינות אינה התכונה הבולטת של החבורה הזאת.

חיפה

★★★★ **יול** (אורלי, תורכיה) – חמישה אסירים יוצאים לשבוע חופשה, ובדרכם הביתה נחשפת תמונה עגומה, ביקורתית אבל גם אנושית וכואבת, של פני תורכיה היום. תסריט: אילמז גינאי.